

Ο ΚΩΔΙΞ ΤΩΝ ΨΗΦΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Β' 1829 — 1832

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΨΗΦΙΣΕΩΣ. ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΨΗΦΙΣΜΑΤΩΝ

Εἰσαγωγή

1. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς μετὰ χειρὸς ἐργασίας ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς αὐτῆς Ἐπετηρίδος πρὸ ἔτους καὶ ἀφεώρα εἰς τὴν περίοδον 1828 - 1829, δηλαδή τὴν ἀρξαμένην ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου εἰς τὴν Ἑλλάδα, λήξασαν δὲ διὰ τῆς συντελεσθείσης κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1829 διοικητικῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς χώρας¹.

Συνέχειαν τῆς ἐργασίας ἐκείνης ἀποτελεῖ ἡ παροῦσα, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν κυβερνητικῶν ψηφισμάτων τῆς χρονικῆς περιόδου ἣτις ὀρίζεται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας, λήγοντος τοῦ Ὀκτωβρίου 1829, μέχρι τῆς «καταργήσεως» τοῦ σώματος ὑπὸ τῆς Δ' κατὰ συνέχειαν Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐν Προνοίᾳ, ὅτε διεκόπη καὶ ἡ ἔκδοσις κυβερνητικῶν ψηφισμάτων.

2. Ἡ ἱδρυσις τῆς Γερουσίας ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τῆς Δ' ἐν Ἀργεῖ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως διὰ τοῦ Ψηφίσματος αὐτῆς ὑπ' ἀριθμ. Β' τῆς 22ας Ἰουλίου 1829².

1. Γ. Δ. Δημακοπούλου, «Ὁ Κώδιξ τῶν Ψηφισμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Α' 1828 - 1829», Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 14 (1967), σελ. 1 - 204, Ἐν Ἀθήναις 1970.

2. Ψήφισμα τῆς Δ' Ἐθν. Συνελεύσεως, ὑπ' ἀριθμ. Β' τῆς 22ας Ἰουλίου 1829, Ἀ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. ΙΑ', Ἐν Ἀθήναις 1851, σελ. 144 - 151. Περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ψηφίσματος ἐγένετο συζήτησις τὴν 22αν Ἰουλίου (βλ. Πρακτ. Συνελεύσεως, 22 Ἰουλ. 1829, *Αὐτόθι*, σελ. 50-53). Τὸ κείμενον ἀνεγνώσθη ἐπίσης δις κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 23ης Ἰουλίου καὶ δις κατὰ τὴν τοιαύτην τῆς ἐπομένης ἡμέρας, καθ' ἣν καὶ ἐκυρώθη, καταχωρισθὲν εἰς τὸν Κώδικα τῶν Ψηφισμάτων (*Αὐτόθι*, σελ. 65). Τὰ πρακτικὰ τῆς 24ης Ἰουλίου ἀνεγνώσθησαν ἐκ νέου τὴν 25ην καὶ προσεπεκυρώθησαν, ὑπογραφέντα ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως (*Αὐτόθι*, σελ. 71). Κανονικῶς τὸ ψήφισμα θὰ ἔδει νὰ φέρῃ ὡς ἡμερομηνίαν ἐκδόσεως αὐτοῦ τὴν 24ην Ἰουλίου. Τὸ κείμενον τοῦ ψηφίσματος ἀναδημοσιεύεται ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν κυβερνητικῶν ψηφισμάτων.

Δι' αὐτοῦ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπεκυρώθη ὁ ἐκδοθεὶς ἰδιοτύπως ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῆς Δ' Περιόδου Νόμος ὑπ' ἀριθμ. ΝΗ' τῆς 18ης 'Ιανουαρίου 1828, δι' οὗ συνεστήθη τὸ Πανελλήνιον, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀντικατεστάθη τοῦτο, ὡς ληξιάσης τῆς κατὰ νόμον ἀποστολῆς του, ὑπὸ νέου σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδόθη τὸ ὄνομα *Γερουσία*.

Τὸ ἰδρυτικὸν τῆς Γερουσίας ψήφισμα συνεπληρώθη, ὡς πρὸς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ὀργανισμόν αὐτῆς, διὰ τοῦ ἐκδοθέντος, βάσει ἐξουσιοδοτήσεως τῆς Συνελεύσεως, Κυβερνητικοῦ Ψηφίσματος ὑπ' ἀριθμ. ΛΔ' τῆς 8ης Σεπτεμβρίου 1829 περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Γερουσίας, τῶν Ὑπουργείων (= Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας καὶ Γραμματειῶν τῆς Κυβερνήσεως) καὶ τοῦ Λογιστικοῦ καὶ Ἐλεγκτικοῦ Συμβουλίου¹, καθὼς καὶ διὰ διατάγματος τοῦ Κυβερνήτου περὶ κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τοῦ σώματος².

3. Ὡς καὶ ἐπὶ Πανελληνίου, ὁ ὅρος κυβερνητικὸν ψήφισμα ἐπεφυλάχθη εἰς τὰ νομοθετικὰ ἐκεῖνα κείμενα ἅτινα μετὰ γνώμην τῆς Γερουσίας, σύμφωνον ἢ μή, ἐψηφίζοντο ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, ὡς λεπτομερέστερον θὰ ἀναπτυχθῇ ἐν συνεχείᾳ. Τὰ ψηφίσματα ταῦτα προσυπεγράφοντο ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ ἀρμοδίου Γραμματέως τῆς Κυβερνήσεως, ἡ δὲ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἀνεντίθετο εἰς αὐτὸν ἢ τὴν ἀσκοῦσαν τοιαῦτα καθήκοντα εἰς τὸν τομέα τῶν οἰκονομικῶν ὑποθέσεων Ἐπιτροπὴν τῆς Οἰκονομίας ἢ τὴν Διοικοῦσαν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἐθνικῆς Χρηματιστικῆς Τραπεζῆς.

Ἄπαντα τὰ ψηφίσματα κατεχωρίζοντο κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ κοινὸν βιβλίον ἐξερχομένων ἐγγράφων τῆς προκαλεσάσης τὴν ἐκδοσὶν των Γραμματείας, ἀριθμούμενα ἐν αὐτῷ. Τὰ ἐξ αὐτῶν ὅμως προερχόμενα ἐκ τῆς Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας ἢ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Οἰκονομίας ἢ ἀναφερόμενα εἰς τομεῖς ἀρμοδιοτήτων τῶν ὑπουργείων τούτων, φαίνεται ὅτι κατεχωρίζοντο καὶ εἰς ἴδιον Κώδικα, ἀριθμούμενα καὶ ἐν αὐτῷ, μάλιστα κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν δι' ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἀριθμητικῶν συμβόλων. Ταῦτα καλοῦμεν ἐνᾶριθμα. Περὶ τοῦ διπλοῦ τούτου τρόπου ἀριθμώσεως δὲν εὔρον εἰσέτι εἰδικὴν διαταγὴν, ἂν ὑπῆρξε τοιαύτη. Ὑποθέτω ὅτι ἀπλῶς ἠκολουθήθη τὸ ἰσχύσαν κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν περίοδον 1828 - 1829 σύστημα.

Εἰς τὸν Κώδικα τῶν Ψηφισμάτων κατεχωρίζοντο τότε ψηφίσματα ἀναφερόμενα

1. Τὸ Κυβ. Ψήφισμα ΛΔ' τῆς 8ης Σεπτεμβρίου 1829, ἐκδοθὲν δυνάμει τοῦ ἄρθρου ι' τοῦ ὡς ἄνω ψηφίσματος τῆς Συνελεύσεως, βλ. ἐν Γ. Δ. Δ η μ α κ ο π ο ὕ λ ο υ, «Ὁ Κῶδιξ τῶν Ψηφισμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Α' 1828-1829», σελ. 186 - 191.

2. Διάταξις (Κανονισμὸς ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας), 94/18 Ὀκτ. 1829, *Αὐτόθι*, σελ. 192 - 194. Σχετ. τὸ Ἑγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας, 95/16 Ὀκτ. 1829, περὶ κοινοποιήσεως τῆς Διατάξεως, *Προσωπ. Ἱστορ. Ἀρχεῖον Ἰ. Βλαχογιάννη*, Κυτίον 1, ὑποφάκ. 1828 - 1832.

εἰς τοὺς τομεῖς τῆς Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Οἰκονομίας, πιθανῶς διότι δὲν εἶχον συγκροτηθῇ ἀκόμη τὰ ἄλλα ὑπουργεῖα. Διὰ τὴν Γραμματείαν τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ, συσταθεῖσαν ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου 1829, φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε γεννηθῇ τότε πρόβλημα ἐκδόσεως ψηφισμάτων. Ὅθεν, κατὰ συνέχειαν αὐτῆς τῆς συνηθείας, ἐξηκολούθησε κατὰ τὴν περίοδον 1830-1832 ἡ παράλληλος καταχώρισις ἐν τῷ Κώδικι τῶν ψηφισμάτων τῶν ἀναφερομένων εἰς τοὺς τομεῖς τῶν δύο παλαιότερων ὑπουργείων τῆς καποδιστριακῆς περιόδου. Τὰ λοιπὰ κατεχωρίζοντο εἰς τὰ πρωτόκολλα ἐξερχομένων ἐγγράφων τῶν ἀρμοδίων ὑπουργείων.

4. Ἡ καταχώρισις τῶν περιληφθέντων εἰς τὸν Κώδικα ψηφισμάτων ἠκολούθησε τρεῖς, οὕτως εἰπεῖν, κύκλους.

Κατὰ τὸ 1829, καὶ δὴ καὶ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἱδρυσιν τῆς Γερουσίας τελευταίους μῆνας αὐτοῦ, βάσει τῶν μέχρι στιγμῆς ὑπ' ὄψιν μου στοιχείων, ἅπαντα τὰ ψηφίσματα, πλὴν ἐκείνων τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσως, ἐλάμβανον ἀριθμὸν μόνον ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργείου. Τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς ὡς ἄνω Γραμματείας ἐλάμβανον καὶ παράλληλον ἀριθμὸν δι' ἐλληνικῶν χαρακτήρων, προφανῶς ἐκ τοῦ Κώδικος τῶν Ψηφισμάτων.

Ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1830 ἤρχισε γενικῶς ἐφαρμοζόμενον τὸ ἀνωτέρω ἐν παραγρ. 3 ἐκτεθὲν σύστημα, τὸ ὁποῖον, ὡς φαίνεται, διετηρήθη ἄνευ μεταρρυθμίσεως μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως ἐξ Ἑλλάδος τοῦ Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, λήγοντος τοῦ Μαρτίου τοῦ 1832.

Ἐν συνεχείᾳ, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τῆς ἐν Ναυπλίῳ ἀρχῆς ὑπὸ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος, ἤρχισε νέα ἀρίθμησης εἰς τὰ ὑπουργικὰ πρωτόκολλα, ἐπίσης δὲ καὶ ἐν τῷ Κώδικι τῶν Ψηφισμάτων, διατηρηθεῖσα μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς ἐξουσίας εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν.

Σημειωτέον ὅτι μετὰ τὴν ἐναρξιν λειτουργίας τῆς Γερουσίας, ἴσως ἐξ ἀπειρίας τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων, μὴ ἀντιληφθέντων ὅτι ὁ ὅρος ψήφισμα προσιδίαζε μόνον εἰς κείμενα ἐφ' ὧν προηγουμένως θὰ εἶχε γνωμοδοτήσει ἡ Γερουσία ἢ διότι ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως εἶχε παρασχεθῇ συγκεκριμένη πληρεξουσιότης εἰς τὸν Καποδιστρίαν, ἐξεδόθησαν ψηφίσματά τινα ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ σώματος.

5. Ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ δημοσιεύονται μόνον τὰ ὑπὸ τὴν ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν ἐνᾶριθμα ψηφίσματα τῶν ἐτῶν 1829 - 1832, ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν ἀνωτέρω στοιχείων προκύπτει ὅτι κατεχωρίσθησαν εἰς τὸν Κώδικα τῶν Ψηφισμάτων. Τὰ λοιπὰ ἐπιφυλάσσομαι νὰ δημοσιεύσω εἰς ἰδίαν συλλογὴν, ὅταν ὁ χρόνος ἐπιτρέψῃ, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐκδοθέντων, μετὰ προηγουμένην γνώμην τῆς Γερουσίας, ἀλλὰ μὴ καταχωρισθέντων εἰς τὸν Κώδικα κατὰ τὴν περίοδον 1828 - 1832.

Τὸ σύνολον τῶν δημοσιευομένων ψηφισμάτων ἀνέρχεται εἰς τεσσαράκοντα δύο. Ἐξ αὐτῶν τρία ἐξεδόθησαν τῷ 1829, τριάκοντα ἔξ κατὰ τὰ ἔτη 1830, 1831 καὶ 1832 ἐπὶ κυβερνήσεων Ἰ. Καποδιστρίου καὶ Αὐγ. Καποδιστρίου, καὶ τρία τῷ 1832 ἐπὶ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία διεδέχθη τὸν ἀποχωρήσαντα Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Τὰ ψηφίσματα ταῦτα ἔχουν ληφθῇ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς σπανιωτάτης «Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλλάδος» ἢ ἐκ τῆς διαδόχου αὐτῆς, ἐπίσης σπανιωτάτης, «Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος». Ἔτερα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἐγγράφων τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, δημοσιευόμενα, καθ' ὅσον γνωρίζω, τὸ πρῶτον.

Τὸ κείμενον τριῶν ψηφισμάτων δὲν ἐπετεύχθη μέχρι τοῦδε νὰ ἐπισημανθῇ εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους ἢ ἄλλα ἀρχεῖα. Κατ' ἀνάγκην ἀναδημοσιεύω ταῦτα ἐκ τῆς γαλλικῆς αὐτῶν μεταφράσεως, τῆς περιλαμβανομένης εἰς τὴν δυσεύρετον ἐπίσημον συλλογὴν τῆς νομοθεσίας τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου: *Constitutions, Loix, Ordonnances des Assemblées Nationales, des Corps Législatifs et du Président de la Grèce, recueillies et traduites par ordre du Gouvernement, 1821-1832*, Ἐν Ἀθήναις 1835.

Εἰς ὑποσελιδίους σημειώσεις παρὰ πόδας τῶν δημοσιευομένων ψηφισμάτων σημειοῦται, ὡς ἐπιβάλλεται ἄλλωστε, ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἐλήφθη ἕκαστον καὶ παρατίθενται διατάγματά τινά συνδέομενα μὲ τὴν ἐκτέλεσιν ἐνίων κυβερνητικῶν ψηφισμάτων.

Ἡ νομοθετικὴ διαδικασία

Α'. Ἡ ἰδρυσις τῆς Γερουσίας.

1. Ὡς ἐσημειώθη, καταστατικὰ κείμενα τῆς Γερουσίας συνιστοῦν τὸ ὑπ' ἀριθμ. Β' Ψήφισμα τῆς Δ' ἐν Ἀργεῖ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐκδοθὲν Κυβ. Ψήφισμα ὑπ' ἀριθμ. ΛΔ' τῆς 8ης Σεπτεμβρίου 1829. Συμπλήρωμα αὐτῶν ἀποτελοῦν τὸ μὲν ὁ πρῶτος ὀργανισμὸς τῶν ἐργασιῶν τοῦ σώματος, διατυπωθεὶς ὑπὸ τύπον Διατάξεως τοῦ Κυβερνήτου τὴν 18ην Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τὸ δὲ ὁ τροποποιήσας ἐκεῖνον νεώτερος ὀργανισμὸς τῆς Γερουσίας, ἐκδοθεὶς ἐπίσης ὑπὸ τύπον Διατάξεως τὴν 7ην Ἰουνίου 1831¹. Τὸν Κανονισμὸν αὐτὸν δημοσιεύομεν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν κειμένων τῶν ψηφισμάτων.

2. Ἡ σύνθεσις τῆς Γερουσίας ὠρίσθη διὰ τοῦ ἄρθρου β' τοῦ Β' Ψηφίσματος εἰς

1. Διάταξις (Κανονισμὸς ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας), 3797/7 Ἰουν. 1831, Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς (καὶ ἐφεξῆς ΒΒ) (λυτὰ ἔγγραφα) καὶ ἐν Γενικοῖς Ἀρχείοις τοῦ Κράτους (καὶ ἐφεξῆς ΓΑΚ), Γεν. Γραμμ., Φάκελος (καὶ ἐφεξῆς Φ.) 268.

εἴκοσιν ἑπτὰ μέλη. Τὰ εἴκοσι καὶ ἓν μέλη θὰ ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ἐκ καταλόγου περιλαμβάνοντος τριπλάσιον ἀριθμὸν ὑποψηφίων. Ἡ κατάρτισις τοῦ καταλόγου αὐτοῦ ἐπεφυλάχθη εἰς τὴν Συνέλευσιν. Ἡ ἐκλογή τῶν λοιπῶν ἐξ μελῶν ἀνετέθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Κυβερνήτην (ἄρθρον γ' τοῦ Ψηφ.). Ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἀποβιούντων καὶ τῶν παραιτουμένων θὰ ἠκολούθει τὴν κατὰ περίπτωσιν διαδικασίαν διορισμοῦ αὐτῶν. Δηλαδή ἂν ἐπρόκειτο περὶ θέσεως ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι εἶχον συμπληρωθῇ τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ καταλόγου τῆς Συνελεύσεως, θὰ ἐπελέγετο ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ἕτερον πρόσωπον ἐκ τῶν περιλαμβανομένων εἰς αὐτόν. Ἡ ἐκλογή νέων ἀριστίνδην μελῶν θὰ ἐπραγματοποιεῖτο καὶ πάλιν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου (ἄρθρον δ' τοῦ Ψηφ.).

Ἐν ὧσφι λήξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως ὁ Καποδίστριας ἀπηύθυνε τὴν 2αν Αὐγούστου ἑγγραφὸν πρὸς τὸ Σῶμα, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐζήτηι τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὡς ἄνω καταλόγου, προέτεινε δὲ καὶ συγκεκριμένον τρόπον ὑποδείξεως τῶν ὑποψηφίων γερουσιαστῶν ἐκ μέρους τῶν πληρεξουσίων¹. Τοὺς μὴ ἐκλεχθησομένους ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιεῖ εἰς ἄλλας δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἡ Συνέλευσις τηροῦσα τὴν παλαιὰν συνήθειαν τῆς ἰσορρόπου ἀντιπροσωπεύσεως τῶν τριῶν μειζόνων περιοχῶν τῆς ἐν ἐπαναστάσει Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε τὴν ἐπομένην ὅπως οἱ πληρεξούσιοι τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῶν Νήσων «συνθέσωσι κατὰ μέρος κατάλογον ὑποψηφίων, διὰ νὰ ἐκλέξῃ ἡ Κυβέρνησις ἐκ τούτων τῶν τριῶν καταλόγων τοὺς γερουσιαστὰς ἀναλόγως»². Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατὰ ταῦτα καταρτισθέντος καταλόγου, ὁ Κυβερνήτης προέβη εἰς τὸν διορισμὸν τῶν πρώτων γερουσιαστῶν κατὰ τὴν 14ην Αὐγούστου³.

3. Μετὰ μῆνα καὶ συγκεκριμένως τὴν 13ην Σεπτεμβρίου, ὁ Καποδίστριας, ἐπιδιώκων τὴν ἐγκαιρον προπαρασκευὴν τῶν γερουσιαστῶν, ἀπηύθυνεν ἐγκύκλιον πρὸς αὐτοὺς καὶ συνέστησεν ὅπως ἐν ὧσφι τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας, ὁρισθείσης διὰ τὴν 15ην Ὀκτωβρίου, ἐνασχοληθοῦν μὲ τὴν μελέτην τῶν θεμάτων ἀρμοδιότητος τοῦ σώματος⁴. Εἶναι ἄγνωστον ἂν οἱ γε-

1. Ἐγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Συνέλευσιν, 13594/2 Αὐγ. 1829, Ἄ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. ΙΑ', σελ. 825 - 826.

2. Πρακτ. Συνελεύσεως, 2 Αὐγ. 1829, *Αὐτόθι*, σελ. 111 - 112, καὶ Ἐγγρ. Συνελεύσεως πρὸς τὸν Κυβερνήτην, 37/3 Αὐγ. 1829, *Αὐτόθι*, σελ. 826 - 827.

3. Διάτ. 13709/14 Αὐγ. 1829, ἐφ. «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος», φ. 60 (31 Αὐγ. 1829), σελ. 244. Τὰ ὀνόματα τῶν διορισθέντων βλ. ἐν Γ. Δ. Δημακοπούλου, «Αἱ Κυβερνητικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, 1827-1833», *Ὁ Ἐρανιστής*, τόμ. Δ' (1966), τευχ. 21/22, σελ. 134 καὶ ἐξῆς.

4. Ἐγκύκλ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τοὺς γερουσιαστὰς. 13 Σεπτ. 1829, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 219.

ρουσιασταὶ ἐπωφελήθησαν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου μέχρι τῆς ὀρκωμοσίας των.

Ἡ ὀρκωμοσία τῶν γερουσιαστῶν ἐπραγματοποιήθη μέ τινα βραδύτητα τὸ Σάββατον 26ην Ὀκτωβρίου εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Ναυπλίου¹ καὶ τὴν μεθεπομένην ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι τῆς Γερουσίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ ἐν τῷ κατὰ τὴν πλατεῖαν τῶν Τριῶν Ναυάρχων καταστήματι αὐτῆς².

Β'. Ἀρμοδιότητες καὶ διαδικασία ψηφίσεως.

1. Διὰ τοῦ κατὰ τὰ ὡς ἄνω ὑπ' ἀριθμ. Β' Ψηφίσματος τῆς Συνελεύσεως ὠρίσθη ὅτι: «Ἡ Γερουσία θέλει γνωμοδοτεῖ εἰς ὅλα τὰ ψηφίσματα, ὅσα δὲν ἤθελον εἶσθαι ὅλως δι' ὅλου διοικητικά, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἡ Κυβέρνησις θέλει τὰ κοινοποιεῖ εἰς τὴν Γερουσίαν πρὶν τὰ δημοσιεύσῃ· αὐτὰ δὲ τὰ ψηφίσματα προσωρινῶς θέλουν ἔχει δύναμιν νόμου» (ἄρθρ. ε').

Κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ Ψηφίσματος ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως³: «8. Ἐζητήθη ἡ διάκρισις μεταξὺ διοικητικῶν ψηφισμάτων. . ., εἰς τὰ ὅποια δὲν γνωμοδοτεῖ ἡ Γερουσία

1. Περὶ τῆς ὀρκωμοσίας τῶν γερουσιαστῶν βλ. Διάτ. 160/23 Ὀκτ. 1829, ἐφ. «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος», φ. 75 (2 Νοεμβρ. 1829), σελ. 302. Πρβλ. Εἰδήσιν, 26 Ὀκτ. 1829, *Αὐτόθι*, φ. 77 (16 Νοεμβρ. 1829), σελ. 311. Περὶ τοῦ κειμένου τοῦ ὅρκου βλ. τὸ Διάτ. 14569/21 Σεπτ. 1829, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 220.

2. Βλ. Ἐγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 175/27 Ὀκτ. 1829, ἐφ. «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος», φ. 75 (2 Νοεμβρ. 1829), σελ. 303 - 304. Ἐγγρ. Γερουσίας πρὸς Κυβερνήτην, 1/28 Ὀκτ. 1829, *Αὐτόθι*, φ. 76 (9 Νοεμβρ. 1829), σελ. 306. Τῷ 1832 τὰ γραφεῖα τῆς Γερουσίας ἐκείντο ἐπίσης παρὰ τῇ πλατεῖᾳ Τριῶν Ναυάρχων. Βλ. καὶ Ἐγγρ. Κυβερνήτου πρὸς Πρόεδρον Γερουσίας, 174/27 Ὀκτ. 1829, δι' οὗ τῷ ἐγνωστοποιήθη ὅτι τὴν 28ην τοῦ μηνὸς καὶ ὥραν 08.00' ὁ Κυβερνήτης ἤθελε «καθιδρύσει» τὴν Γερουσίαν εἰς τὸ κατάστημα αὐτῆς, εἰς *Προσωπ. Ἱστορ. Ἀρχεῖον Ἱ. Βλαχογιάννη*, Κυτ. 1, ὑποφάκ. 1828 - 1832. Ἐν ὅψει τῆς μετακινήσεως τῶν κυβερνητικῶν ὑπηρεσιῶν ἀπὸ τῆς Αἰγίνης εἰς Ναύπλιον συνεκροτήθη διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 13733/18 Αὐγ. 1829 διατάγματος ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ Ἐκτάκτου Ἐπιτρόπου Ἀργολίδος Κ. Ράδου καὶ τῶν γερουσιαστῶν Γ.Μ. Ἀντωνοπούλου καὶ Ἱ. Καραπαύλου πρὸς ἐξεύρεσιν καὶ διαρρύθμισιν τῶν ἀναγκαίων καταλυμάτων. Τὸ κείμενον αὐτοῦ βλ. εἰς *Προσωπ. Ἱστορ. Ἀρχεῖον Ἱ. Βλαχογιάννη*, (*Ἐνθ' ἄνωτ.*). Διὰ τῶν παρασχεθεισῶν πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ὁδηγιῶν (Διάτ. 13900/28 Αὐγ. 1829, *Αὐτόθι*) ἀνετέθη εἰς αὐτὴν ὅπως ἐξασφαλίσῃ διὰ τὴν Γερουσίαν τὸν ἀναγκαῖον χῶρον, συγκεκριμένως δὲ τοιοῦτον διηρημένον εἰς τρία «χωρίσματα» ἐκ δύο δωματίων ἕκαστον, ἥτοι ἀνὰ ἓν διὰ τὰ τμήματα καὶ ἓν διὰ τὴν ὀλομέλειαν. Εἰς τὸ ἓν δωμάτιον ἑκάστου «χωρίσματος» θὰ συνεδρίαζε τὸ τμήμα ἢ ἡ ὀλομέλεια καὶ εἰς τὸ ἕτερον ἡ γραμματεία αὐτοῦ. Διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου παρείχοντο σχετικαὶ διαταγαὶ καὶ ἐπὶ λεπτομερειῶν, ὡς ὁ ἀριθμὸς τῶν γραφείων, ἀρχειοθηκῶν, ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν κ.λ.π.

3. Πρακτ. Συνελεύσεως, 24 Ἰουλ. 1829, ἐν Ἀ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. ΙΑ', σελ. 63.

καὶ ἐκείνων ἐφ' ὧν ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεσις αὐτῆς. Ἀνέλυσε ἡ Ἐπιτροπὴ¹ τὸ περὶ καθηκόντων ἐν γένει τῆς νομοτελεστικῆς δυνάμεως καὶ τὰ ἀναγόμενα εἰς αὐτήν, καθὸ διοικητικὴν ἀρχήν. Ἀνεκάλεσε τὸ ἡ' ἄρθρον τοῦ καταστατικοῦ ψηφίσματος τῆς ἐνεστώσης κυβερνήσεως τοῦ 1828 ἔτους². Ἔθεσεν ὑπ' ὅψιν τὸ ἄρθρον 7 τοῦ προκειμένου ψηφίσματος καὶ διεσαφηνίσθη εἰς ποίας περιστάσεις ἀπαιτεῖται ἀναγκαίως ἡ συγκατάθεσις τῆς Γερουσίας, ὅταν δηλονότι πρόκειται περὶ διαθέσεως κτημάτων ἐθνικῶν ἢ ἄλλου τινὸς μέτρου σχέσιν ἔχοντος μὲ τὴν περιουσίαν ἢ τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους τοῦ Ἔθνους. Ἐπεκυρώθη οὕτω τὸ ἄρθρον 5 καὶ κατὰ συνέπειαν τούτου τὰ ἄρθρα 6 καὶ 7».

Διὰ τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος ὠρίσθη περαιτέρω ὅτι: «Καθ' ἣν περίστασιν ἡ Γερουσία δὲν ἤθελεν εἶσθαι τῆς αὐτῆς γνώμης μὲ τὴν Κυβέρνησιν, τὸ ψήφισμα θέλει ἐνεργεῖσθαι ἐπίσης, ἀλλ' ἡ περὶ τούτου εὐθύνη θέλει εἶσθαι ὅλη εἰς βάρος τῆς Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως» (ἄρθρ. ζ'), καὶ ὅτι: «Ἐξαιρεῖται τοῦ προηγουμένου ἁρθρου πᾶσα περίστασις, καθ' ἣν θέλει πρόκεισθαι λόγος περὶ διαθέσεως ἐθνικῶν κτημάτων ἢ ὁποιοῦδήποτε ἄλλου μέτρου σχέσιν ἔχοντος μὲ τὴν ἰδιοκτησίαν ἢ τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους τοῦ Κράτους. Κανὲν δὲ ψήφισμα περὶ αὐτῶν τῶν ἀντικειμένων δὲν θέλει ἐνεργεῖσθαι, ἐὰν ἡ Γερουσία δὲν συγκατατεθῇ προηγουμένως» (ἄρθρ. ζ'). Δι' ἐτέρου ἁρθρου προεβλέφθη ὅτι: «Ἡ Κυβέρνησις θέλει λάβει τὰς γνώμας τῆς Γερουσίας περὶ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν Συνταγμάτων καὶ περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου θεμελιώδους νόμου καὶ κωδίκων» (ἄρθρ. ια')³, διὰ δὲ ἄλλου ὅτι: «Ἡ Κυβέρνησις θέλει προχωρήσει εἰς αὐτὰς τὰς ἐργασίας θεμελιουμένη ἐπὶ τῶν βάσεων

1. Πρόκειται περὶ τῆς ἐπταμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐκ πληρεξουσίων, ἡ ὁποία προεβλέφθη ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως κατὰ τὴν Α' συνεδρίασιν αὐτῆς τῆς 12ης Ἰουλίου. Βλ. Πρακτ. Συνελ., 12 Ἰουλ. 1829, ἐν Ἀ. Μάμουκα, *Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τόμ. ΙΑ', σελ. 5-7. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐκλήθη νὰ καταρτίσῃ «ὕπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν τοῦ Κυβερνήτου ψηφίσματα κατάλληλα μὲ τὰ οὐσιωδέστατα συμφέροντα τοῦ Ἔθνους...». Βλ. Ἑγγρ. Προέδρ. Συνελ. πρὸς Ἐπιτρ. Συνελεύσεως, 19/19 Ἰουλ. 1829, *Αὐτόθι*, σελ. 654 - 655, καὶ διαβιβαστικὸν τῶν ἐν λόγῳ ψηφισμάτων Ἑγγραφον τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὴν Συνέλευσιν, 23 Ἰουλ. 1829, *Αὐτόθι*, σελ. 678 - 679. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Δ. Περρούκα, Ρήγα Παλαμήδη, Δημ. Πλαπούτα, Γεωργίου Αἰνιᾶνος, Τάτση Μαγγίνα, Γεωργίου Μαυρογένους, Μ. Ναύτου.

2. Τὸ Κυβ. Ψήφισμα ὑπ' ἀριθμ. Α' τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1828 βλ. ἐν Γ. Δ. Δημακοπούλου, «Ὁ Κώδιξ τῶν Ψηφισμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Α' 1828 - 1829», σελ. 11 - 16.

3. Ἡ Γερουσία ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου νὰ συγκροτήσῃ κατ' Ἰανουάριον 1830 ἐπιτροπὴν πρὸς τὸν σκοπὸν συντάξεως τῶν συνταγματικῶν νόμων. Βλ. Ν. Σπηλιᾶδου, *Ἀπομνημονεύματα*, Ἐν Ἀθήναις 1970, τόμ. Δ' (ἔκδ. Βιβλιοθήκης ΓΑΚ, ἀρ. 9), σελ. 168. Πρβλ. Ἑγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 3744/30 Μαΐου 1831, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 267.

τῶν ἐπισυναπτομένων εἰς τὸ ψήφισμα τοῦτο καὶ θέλει συγκαλέσει τὴν ἐνεστῶσαν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, ἅμα ἀποπερατώσῃ ταύτας τὰς ἐργασίας της» (ἄρθρ. ιβ').

Ἡ Γερουσία, ὡς καὶ τὸ Πανελλήνιον ἄλλωστε, δὲν ἦτο νομοθετικὸν σῶμα, οὔτε ὡς ἀμέσως ἀντιπροσωπευτικὸν παρίστατο, οὔτε νομοθετικὰ καθήκοντα ἀνετέθησαν εἰς αὐτήν. Συνεστήθη ὡς συμβουλευτικὸν καὶ γνωμοδοτικὸν σῶμα, μὲ περιορισμένα μάλιστα δικαιώματα ἔναντι ἐκείνων τοῦ Πανελληνίου καὶ μὲ κυρίαν ἀποστολὴν τὴν προηγουμένην βάσανον καὶ ἐπεξεργασίαν κυβερνητικῶν ψηφισμάτων καὶ τοῦ σχεδίου τοῦ νέου συντάγματος¹.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν μνημονευθέντων ἄρθρων ε' καὶ ς', ἡ προβλεπομένη γνωμοδότησις τῆς Γερουσίας ἐπὶ τῶν σχεδίων τῶν μὴ «ὅλως δι' ὅλου» διοικητικῶν ψηφισμάτων ἦτο ὑποχρεωτικὴ μὲν ἀλλ' ἀπλῆ. Ἐπομένως δὲν ἐδημιουργεῖτο ὑποχρέωσις τῆς Κυβερνήσεως πρὸς συμμόρφωσιν εἰς τὴν συγκεκριμένην ἀποψιν τῆς Γερουσίας ἢ ἀποχήν. Μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ ἁρθρου ζ' προεβλέπετο σύμφωνος γνώμη τοῦ σώματος.

Τὰ ἐκδιδόμενα μετὰ γνώμην τῆς Γερουσίας ψηφίσματα εἶχον προσωρινῶς ἰσχὺν νόμου. Ὁ χρόνος τῆς προσωρινότητος δὲν καθωρίζετο.

2. Ἡ Γερουσία διηρέθη εἰς δύο τμήματα, παρ' ἐκάστῳ τῶν ὁποίων προεβλέφθη ἡ λειτουργία μιᾶς ἢ πλειόνων ἐπιτροπῶν.

Τὸ Α' Τμῆμα κατέστη ἀρμόδιον διὰ τὴν «ἀναθεώρησιν τῶν συνταγματικῶν πράξεων, τὴν σύνταξιν τοῦ σχεδίου τοῦ θεμελιώδους νόμου, τὴν σύνταξιν σχεδίου Κώδικος Νόμων, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς διευθυνομένας ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν προτάσεις, τὰς περὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως». Ἐπίσης κατέστη ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐκδοθέντων τὴν 2αν Αὐγούστου ὑπ' ἀριθμ. ΙΑ' καὶ ΙΒ' Ψηφισμάτων τῆς Δ' Ἑθνικῆς Συνελεύσεως.

Εἰς τὸ Β' Τμῆμα ἀνετέθη ἡ μελέτη καὶ ἐπεξεργασία τῶν ἀπαραιτήτων πράξεων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐκδοθέντων τὴν 26ην καὶ 29ην Ἰουλίου ὑπ' ἀριθμ. Γ' καὶ Ε' Ψηφισμάτων τῆς Δ' Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ἀφορώντων εἰς τὰ δημόσια οἰκονομικὰ καὶ τὰς πολεμικὰς ἀποζημιώσεις.

Εἰς ἕκαστον τῶν τμημάτων θὰ ἐλειτούργει, ὡς ἐσημειώθη, τοῦλάχιστον μία ἐπιτροπή, μὲ εἰσηγητὴν ἓνα ἐκ τῶν γερουσιαστῶν τοῦ τμήματος. Σκοπὸς τῶν ἐπιτροπῶν ἦτο ἡ προπαρασκευὴ τῶν ἀποφάσεων τῶν τμημάτων, λαμβανομένων κατὰ πλειοψηφίαν, ὑπερισχυοῦσης ἐν ἰσοψηφίᾳ τῆς ψήφου τοῦ προέδρου, ψηφίζοντος τελευταίου.

1. Βλ. καὶ Ἑγγρ. τῆς Διοικ. Ἐπιτροπῆς πρὸς τὴν Γερουσίαν, 417/7 Ἰουλ. 1832, ἐφ. «Ἑθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 42 (10 Σεπτ. 1832), σελ. 229 - 230. Πρβλ. καὶ Ἑγγρ. τῶν Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Διοικ. Ἐπιτροπὴν, 10 Δεκ. 1832, ἐφ. «Ἑθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 63 - 64 (24 Δεκ. 1832), σελ. 323 - 330.

Τὰ μέλη τῶν τμημάτων, καθὼς καὶ τὰ συγκροτοῦντα τὰς ἐπιτροπὰς, ἦτο δυνατόν νὰ μετατίθενται ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τμήματος εἰς τὸ ἄλλο καὶ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν ἄλλην. Τὰ ἐν λόγῳ μέλη ἠδύναντο νὰ ἀναλαμβάνουν εἰδικὴν ὑπηρεσίαν ἐντὸς ἢ καὶ ἐκτὸς τῆς Γερουσίας. Ἡ τελευταία αὕτη εὐχέρεια ἔδωκεν εἰς τὸν Κυβερνήτην τὴν δυνατότητα νὰ χρησιμοποιήσῃ πλειστάκις γερουσιαστὰς εἰς ἄλλας διοικητικὰς θέσεις.

Ὁ πρόεδρος ἐπελέγετο ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου μεταξὺ τῶν γερουσιαστῶν καὶ διωρίζετο διὰ τέσσαρας μῆνας, δυνάμενος νὰ ἀναδιορισθῇ. Πρῶτος πρόεδρος διωρίσθη τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1829 ὁ Γεώργιος Σισίνης¹, ἀναδιορισθεὶς διὰ μίαν εἰσέτι τετραμηνίαν². Τὴν 15ην Ἰουνίου 1830 διωρίσθη ὡς νέος πρόεδρος ὁ Δημήτριος Τσαμαδὸς³, ὅστις διετήρησε τὸ ἀξίωμα τοῦτο μέχρι τοῦ τέλους τῶν ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας.

3. Ἡμέραι συνεδριάσεων ὠρίσθησαν ἀρχικῶς ἡ Δευτέρα καὶ ἡ Πέμπτη ἐκάστης ἐβδομάδος καὶ ἀπὸ τοῦ 1831 ἡ Τρίτη καὶ Παρασκευή, διάρκεια δὲ ἐκάστης συνεδριάσεως τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 8ης πρωινῆς μέχρι τῆς 1ης μεσημβρινῆς, δυνάμενον νὰ παραταθῇ. Ἡ συνεδρίασις ἐπραγματοποιεῖτο βάσει ἡμερησίας διατάξεως, συντασσομένης τὴν προτεραίαν ὑπὸ τοῦ προέδρου, συνεργαζομένου πρὸς τοῦτο μετὰ τῶν εἰσηγητῶν τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ σώματος. Κατ' ἐξαίρεσιν μόνον συνεζητοῦντο θέματα ἐκτὸς ἡμερησίας διατάξεως καὶ δὴ καὶ κατόπιν ἐκτάκτου διακοινώσεως τῆς Κυβερνήσεως, προσκλήσει τῆς ὁποίας ἦτο δυνατὴ καὶ ἑκτακτος σύγκλησις τῆς Γερουσίας.

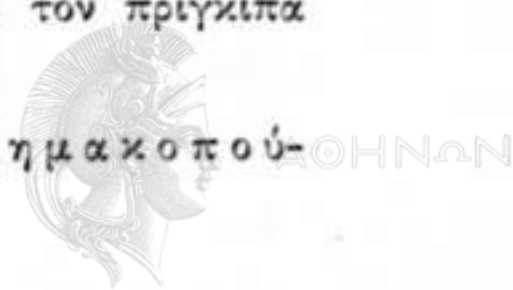
Ἡ ἐπικοινωνία τῆς Κυβερνήσεως μετὰ τῆς Γερουσίας ἐπραγματοποιεῖτο διὰ διακοινώσεων ἢ διαγγελμάτων, ἀπευθυνομένων ὑπὸ τῶν οἰκείων Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως, οἱ ὅποιοι ἔδει νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ σώματος, ὅταν τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα ἀνεφέροντο εἰς τὰ ὑπουργεῖα των, μάλιστα πρὸς παροχὴν ἐξηγήσεων καὶ ὑποστήριξιν «τῶν προβλημάτων, ὅσα εἶναι διωρισμένοι νὰ διακοινώσουν»⁴.

1. Διάτ. 14428/12 Σεπτ. 1829, ἐφ. «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος», φ. 63 (18 Σεπτ. 1829), σελ. 257 - 258.

2. Ἐγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 767/28 Φεβρ. 1830, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 232.

3. Διάτ. 1686/15 Ἰουν. 1830, ἐφ. «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος», φ. 49 (25 Ἰουν. 1830), σελ. 198. Πρβλ. Πρακτ. Γερουσίας, 18 Ἰουν. 1830, ΒΒ, Κῶδιξ (καὶ ἐφεξῆς Κῶδ.) 240. Ὁ μὴ ἐπαναδιορισμὸς τοῦ Γ. Σισίνη ὠφείλετο εἰς τὴν μετάστασίν του εἰς τὴν κατὰ τοῦ Καποδιστρίου ἀντιπολίτευσιν, ἐκδηλωθεῖσαν διὰ τῆς ὑπογραφῆς ἀναφορᾶς τινος πρὸς τὸν πρίγκιπα Λεοπόλδον. Βλ. Ν. Σ π η λ ι ᾶ δ ο υ, Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Δ', σελ. 194.

4. Βλ. ἄρθρον 4 τοῦ Ψηφίσματος ὑπ' ἀριθμ. ΛΔ' τοῦ 1829 ἐν Δ. Γ. Δ. Δ η μ α κ ο π ο ῦ.

Αί αποφάσεις ἐλαμβάνοντο κατὰ πλειοψηφίαν, τῶν γερουσιαστῶν ἀποφαινομένων μόνον δι' ἑνὸς ναὶ ἢ ἑνὸς ὄχι ἐπὶ τῶν ἀνακεφαλαιουμένων ὑπὸ τῶν εἰσηγητῶν προτάσεων, τιθεμένων εἰς ψηφοφορίαν ὑπὸ τοῦ προέδρου. Ἦτο δυνατὴ ἡ ἀναβολὴ ἀποφάσεως μετὰ πρότασιν γερουσιαστοῦ τινος, ψηφίζομένη κατὰ τὴν σημειωθείσαν διαδικασίαν. Πρὸς ἀπαρτίαν καὶ νόμιμον συνεδρίασιν ἀπητεῖτο ἀριθμὸς δεκαῆξ τοῦλάχιστον παρόντων γερουσιαστῶν. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ συγκεντρῶνται, ὁ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, κατ' Ἰανουάριον 1830, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην νὰ ἐγκρίνῃ τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν εἰς δεκατέσσαρας, δηλαδὴ εἰς ἀριθμὸν ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰ δύο τρίτα τῶν παρόντων τότε ἐν Ναυπλίῳ γερουσιαστῶν. Συγχρόνως ἐζητήθη ἡ καθιέρωσις θέσεως ἀντιπροέδρου πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ τυχόν κωλυομένου προέδρου τοῦ σώματος. Ὁ Κυβερνήτης συνήνεσε κατ' οὐσίαν εἰς τὸ πρῶτον αἶτημα, ἀποδεχθεὶς ὑπαρξιν ἀπαρτίας διὰ τῆς παρουσίας τῶν $\frac{2}{3}$ τῶν παρόντων μελῶν¹.

Κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1831, ὅτε ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, μετὰ γνώμην τοῦ προέδρου καὶ τῶν δύο εἰσηγητῶν τῆς Γερουσίας, νέα Διάταξις τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ὁ ἀριθμὸς τῶν πρὸς ἀπαρτίαν ἀπαιτουμένων νὰ παρίστανται γερουσιαστῶν ὠρίσθη εἰς δεκατέσσαρας. Διὰ τῆς αὐτῆς Διατάξεως καθωρίσθη ὅπως, ἐκτὸς τῶν συγγραμματοέων τῆς Γερουσίας, οἱ ὅποιοι παρευρίσκοντο ὡς ἀκροαταὶ εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ σώματος (κατὰ τὸ ἄρθρον 12 τοῦ Κυβ. Ψηφίσματος ὑπ' ἀριθμ. ΛΔ' τοῦ 1829), παρίστανται καὶ οἱ πρῶτοι πάρεδροι τῶν δύο ἐπιτροπῶν καὶ ὁ τῆς γραμματείας τῆς Γερουσίας, τηροῦντες σημειώσεις τῶν λεγομένων πρὸς σύνταξιν τῶν πρακτικῶν².

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν δεκατεσσάρων γερουσιαστῶν δὲν καθίστατο δυνατὸν νὰ συγκεντρῶται, ὁ Κυβερνήτης, μεσοῦντος τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1831, πα-

λοῦ, «Ὁ Κώδιξ τῶν Ψηφισμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, Α' 1828-1829», σελ. 187. Πρόσθετες Ἑγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 211/3 Νοεμβρ. 1829, περὶ παρουσίας τῶν Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ σώματος, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 225.

1. Βλ. Ἑγγρ. τοῦ Προέδρου Γερουσίας πρὸς τὸν Κυβερνήτην, 34/27 Ἰαν. 1830, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 230, καὶ Ἑγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 558/27 Ἰαν. 1830, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 230.

2. Κανονισμὸς ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας, 3797/7 Ἰουν. 1831, ΒΒ (λυτὰ ἔγγραφα) καὶ ἐν ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 268. Πρβλ. Ἑγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 3744/30 Μαΐου 1831, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 267, καὶ Ἀπάντησιν τῆς Γερουσίας πρὸς τὸν Κυβερνήτην, 5 Ἰουν. 1831, Προσωπ. Ἱστορ. Ἀρχεῖον Ἱ. Βλαχογιάννη, Κυτ. 1, ὑποφάκ. 1828-1832, ὡς καὶ νεώτερον Ἑγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 3798/7 Ἰουν. 1831, ΒΒ (λυτὰ ἔγγραφα).

ρέσχε τὴν ἔγκρισίν του ὅπως πραγματοποιῶνται συνεδριάσεις παρόντων δέκα τοῦλάχιστον μελῶν¹.

4. Τὴν εὐθύνην συντάξεως τῶν πρακτικῶν καὶ τῆς ἀλληλογραφίας εἶχεν ὁ Γραμματεὺς τῆς Γερουσίας, προσυπογράφων ταῦτα ἐν συνεχείᾳ τῆς ὑπογραφῆς των ὑπὸ τοῦ προέδρου. Παρ' ἐκάστη ἐπιτροπῇ καθήκοντα γραμματέως ἤσκει συγγραμματοεὺς, παρευρισκόμενος ὡς ἀκροατῆς εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ὀλομελείας.

Παρ' ἐκάστῳ τμήματι ἐτηρεῖτο ἴδιον πρωτόκολλον εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων², ἀνεξαρτήτως τοῦ γενικοῦ τοιούτου³. Ἐπίσης ἐτηροῦντο πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς ὀλομελείας⁴, ὡς καὶ κῶδιξ τῶν ἀποφάσεων καὶ ψηφισμάτων τῆς Γερουσίας⁵.

5. Ὁ Ἀρχαιοφύλαξ τῆς Γερουσίας, κατ' οὐσίαν δὲ καὶ Ἀρχαιοφύλαξ τοῦ Κράτους, ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν φύλαξιν ὅχι μόνον τῶν ἀρχείων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων τῶν «προλαβουσῶν Διοικήσεων». Αἱ Γραμματεῖαι, εἰς τὰς ὁποίας εἶχεν

1. Ἐγγρ. τοῦ Κυβερνήτου πρὸς τὴν Γερουσίαν, 4273/18 Αὐγ. 1831, ΒΒ (λυτὰ ἔγγραφα).

2. Τὸ Βιβλίον πρωτοκόλλου εἰσερχομένων (28 Ὀκτ. 1829 - 4 Δεκ. 1831) καὶ ἐξερχομένων ἐγγράφων (28 Ὀκτ. 1829 - 15 Σεπτ. 1831) τοῦ Α' Τμήματος φυλάσσεται εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς ὑπὸ στοιχ.: Κῶδ. 242. Αὐτόθι φυλάσσεται ἐπίσης τὸ Βιβλίον πρωτοκόλλου εἰσερχομένων ἐγγράφων (18 Ὀκτ. 1829 - 4 Αὐγ. 1831) τοῦ Β' Τμήματος, συνεσταχωμένον μετὰ τοῦ Βιβλίου Β' τῶν εἰσερχομένων ἐγγράφων τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Τμήματος τούτου (30 Αὐγ. 1831 - 13 Φεβρ. 1832) καὶ τοῦ Βιβλίου ἐξερχομένων τῆς αὐτῆς Ἐπιτροπῆς (2 Νοεμβρ. 1829 - 24 Ἀπρ. 1832) ὑπὸ στοιχ.: Κῶδ. 232. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις τῶν ἐν λόγῳ κωδίκων καὶ γενικώτερον τῶν ἀναφερόμενων εἰς τὴν περίοδον 1821 - 1832, ἀνετέθη εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν, τὴν ὁποίαν συνεκρότησεν ὁ Πρωθυπουργὸς ὡς ἀσκῶν τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς (βλ. Ἀπόφασιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ ὡς Προέδρου τῆς Βουλῆς, 553/338/8 Μαρτ. 1971, «Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως», φ. Β' 205 (17 Μαρτ. 1971), ὡς συνεπληρώθη διὰ νεωτέρας τοιαύτης ἀποφάσεως, 1182/24 Μαΐου 1971, «Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως», φ. Β' 411 (3 Ἰουν. 1971). Ἡδη ἐτοιμάζεται ἡ ἔκδοσις ἀνεκδότων κωδίκων τῆς περιόδου 1823 - 1824, ἀκολουθῶς δὲ τῶν λοιπῶν τοιούτων. Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν κωδίκων θὰ ἀκολουθήσῃ, ὡς προβλέπεται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἀποφάσεων, ἡ δημοσίευσις τῶν λοιπῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς.

3. Τὸ Γενικὸν πρωτόκολλον εἰσερχομένων τῆς Γερουσίας (28 Ὀκτ. 1829 - 5 Σεπτ. 1830), συνεσταχωμένον μετὰ τοῦ Βιβλίου ἐξερχομένων αὐτῆς (28 Ὀκτ. 1829 - 5 Σεπτ. 1830), φυλάσσεται ἐπίσης εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς ὑπὸ στοιχ.: Κῶδ. 233. Πρβλ. καὶ Γ. Δ. Δημακοπούλου, «Αἱ Κυβερνητικαὶ Ἀρχαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας», σελ. 134, σημ. 14, ἐνθα ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας παρατίθενται ἀτελῶς βιβλιογραφικαί τινες παραπομπαί, ἀναφερόμεναι εἰς τὰ μνημονευόμενα Βιβλία ἐν τῇ ἀνωτέρω καὶ τῇ παρούσῃ σημειώσει, διορθούμεναι ἐνταῦθα.

4. Τὸ Βιβλίον τῶν Πρακτικῶν τῆς Γερουσίας (28 Ὀκτ. 1829 - 6 Ἀπρ. 1832) βλ. ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς ὑπὸ στοιχ.: Κῶδ. 240.

5. Τὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἐξερχόμενα ἀπὸ τῆς 5ης Σεπτεμβρίου 1830 μέχρι τῆς 24ης Ἰουνίου 1832 βλ. Αὐτόθι ὑπὸ στοιχ.: Κῶδ. 436.

έμπιστευθῇ τὰ ἐν λόγῳ ἀρχεῖα τὸ Πανελλήνιον, διετάχθησαν νὰ παραδώσουν ταῦτα εἰς τὸν Ἀρχαιοφύλακα τῆς Γερουσίας, εἰς τὸν ὁποῖον ὠρίσθη νὰ παραδοθοῦν ἐπίσης καὶ τὰ «ἰδιαίτερα» ἀρχεῖα τῆς Κυβερνήσεως (προφανῶς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Γραφείου τοῦ Κυβερνήτου). Τὸ ἀρχεὶακὸν τοῦτο ὑλικὸν ἀποτελεῖ σήμερον σπουδαῖον μέρος τοῦ λίαν σημαντικοῦ ἱστορικοῦ ἀρχείου τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς.

Γ'. Ὁ πολιτικὸς βίος τῆς Γερουσίας.

1. Ἡ Γερουσία καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς καποδιστριακῆς περιόδου, ὡς τοιαύτης νοουμένης ὄχι μόνον τῆς μέχρι τῆς δολοφονίας τοῦ Κυβερνήτου ἀλλὰ καὶ τῆς μέχρι τῆς ἐξ Ἑλλάδος ἀποχωρήσεως τοῦ Αὐγουστίνου Καποδιστρίου, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἤσκησεν ὁμαλῶς τὰς κατὰ νόμον ἀρμοδιότητας αὐτῆς¹, ἃν καὶ πολλοὶ τῶν γερουσιαστῶν συμμετεῖχον περισσότερον εἰς πολιτικὰς κινήσεις καὶ ραδιοιουργίας ἢ εἰς ἐνδελεχῇ καὶ σοβαρὰν μελέτην τῶν σχεδίων τῶν ψηφισμάτων καὶ ἐμπεριστατωμένην γνωμοδότησιν ἐπ' αὐτῶν.

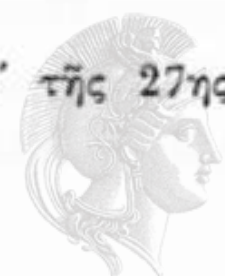
Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν ὅμως τοῦ Αὐγουστίνου καὶ καθ' ὅλον τὸ ἐπακολουθῆσαν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας ἐννεάμηνον χρονικὸν διάστημα ἐμπαθῶν πολιτικῶν ἀγώνων καὶ κινημάτων, ἡ Γερουσία διεδραμάτισε κυρίως πολιτικὸν ρόλον, ὁ ὁποῖος ἀπερρόφησε τὴν νομοπαρασκευαστικὴν δραστηριότητα αὐτῆς.

Ἡ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἐπαναστατῶν συγκροτηθεῖσα Δ' «κατὰ συνέχειαν» Ἑθνικὴ Συνέλευσις ἐν Προνοίᾳ τοῦ Ναυπλίου², κατ' οὐσίαν διάδοχος τῆς ἐν Περachώρα καὶ Μεγάρους ἐξ ἐπαναστατῶν συναπαρτισθείσης Δ' «κατ' ἐπανάληψιν» Ἑθνικῆς Συνελεύσεως καὶ ἐνῶ εἶχεν ἤδη συγκροτηθῇ καὶ ἤσκει τὰ καθήκοντα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος, ἐκήρυξε διὰ ψηφίσματος τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας τὴν 27ην Ἰουλίου 1832³. Τοῦτο ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως διαπιστωθῇ καὶ τυπικῶς ἡ παῦσις τῶν ἐργασιῶν τῆς Γερουσίας, θεωρουμένης, κατ' ἀρχήν, ὡς αὐτομάτως (δικαιωματικῶς) καταργηθείσης μετὰ τὴν

1. Βλ. Ἀναφορὰν τῶν Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας πρὸς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, 10 Δεκ. 1832, ἐφ. «Ἑθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 63-64 (24 Δεκ. 1832), σελ. 323 - 330.

2. Τὸ Βιβλίον τῶν Πρακτικῶν τῆς Συνελεύσεως ταύτης βλ. ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς ὑπὸ στοιχ.: Κῶδ. 368. Τὰ πρακτικὰ ἐξεδόθησαν εἰς ἴδιον τεῦχος καὶ ἐδημοσιεύθησαν διὰ τῆς «Ἑθνικῆς Ἐφημερίδος». Ὁ Κῶδιξ τῶν Ψηφισμάτων τῆς Συνελεύσεως φυλάσσεται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς ὑπὸ στοιχ.: Κῶδ. 357, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ Βιβλία εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων αὐτῆς ὑπὸ στοιχ. ἀντιστοίχως: Κῶδ. 356 καὶ Κῶδ. 355.

3. Ψήφισμα τῆς Δ' κατὰ συνέχειαν Ἑθν. Συνελεύσεως ὑπ' ἀριθμ. Γ' τῆς 27ης Ἰουλίου 1832, ἐν ἐφ. «Ἑθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 30 (30 Ἰουλ. 1832), σελ. 162.

συγκρότησιν τῆς Συνελεύσεως¹. Ἡ Γερουσία ὅμως, μετὰ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως τοῦ σώματος, δὲν παρεδέχθη τὴν τοιαύτην παῦσιν καὶ ἤρνηθη νὰ ὑπακούσῃ². Εὐθὺς ἀμέσως ἠκολούθησεν ἡ σύλληψις πληρεξουσίων τινῶν καὶ τοῦ προέδρου τῆς Συνελεύσεως ὑπὸ ἐξηγριωμένων καὶ πεινώντων ἀγωνιστῶν καὶ ἡ διάλυσις τῆς Συνελεύσεως (10 Αὐγούστου), ἐνῶ αὕτη συνεζήτει τὴν συμπλήρωσιν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τῶν Ἀ. Μαυρομιχάλη καὶ Ἰ. Μ. Μηλαίτη³. Οὕτω ἡ Γερουσία ἐλθοῦσα ἤδη εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Συνέλευσιν καὶ τὰς ἐν αὐτῇ ἐκπροσωπούμενας κομματικὰς δυνάμεις, ἀνέλαβε πολιτικούς ἀγῶνας, θεωρήσασα ἑαυτὴν ὡς νομοθετικὸν σῶμα, νόμιμον ρυθμιστὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ «φύλακα ἀπαράτρεπτον τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης τῶν νόμων».

Ἡ Γερουσία εἰς τὴν προσπάθειαν διατηρήσεώς της εὔρε συμμάχους τοὺς ἀντιπρέσβεις (residents), οἱ ὅποιοι καταφερόμενοι κατὰ τῆς Συνελεύσεως, ὡς ἀκαίρως ἐπιδιωξάσης κατάρτισιν συντάγματος καὶ δὴ καὶ ἄνευ τῆς «συνδρομῆς τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας», ἐξεφράζοντο ὑπὲρ τῆς Γερουσίας «ὡς σώματος, τὸ ὅποῖον ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ὑπαρξίς, ἐπισφραγισθεῖσα ἀπὸ τὸν καιρόν, εἶναι σήμερον ὑπὲρ ἄλλοτε ἀναγκαία διὰ νὰ σταματήσῃ τὸ ξεχείλημα τῶν παθῶν καὶ νὰ φέρῃ τὴν ἑνωσιν καὶ τὴν συγχώνευσιν τῶν κομμάτων πρὶν τῆς ἀφίξεως τῆς Ἀντιβασιλείας». Εὐθέως δὲ ἐδήλουν ὅτι ἀπῆτουν τὴν διατήρησιν καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς Γερουσίας καὶ ὅτι ἤθελον ὑποστηρίξῃ αὐτὴν διὰ τῶν μέσων τὰ ὅποια οὗτοι διέθετον⁴. Αἱ ἔντονοι διαμαρτυρίαι τῶν ἀντιπρέ-

1. Αἱ προκαταρκτικαὶ συνεδριάσεις ἤρχισαν τὴν 11ην Ἰουνίου καὶ αἱ τακτικαὶ τὴν 14ην Ἰουλίου 1832.

2. Βλ. Ἐπιστολὴν τοῦ Γραμματέως τῆς Γερουσίας πρὸς τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας, 27 Ἰουλ. 1832, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ. Φ. 294. Πρβλ. Πρακτ. Συνελεύσεως, 28 Ἰουλίου 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 32 (6 Αὐγ. 1832), σελ. 173.

3. Οἱ συλληφθέντες πληρεξούσιοι ἀπελύθησαν τὴν 18ην Αὐγούστου καὶ τὴν 20ὴν τοῦ αὐτοῦ ἐθεωρήθησαν ἐπισήμως ὡς ἀναβληθεῖσαι αἱ ἐργασίαι τῆς Συνελεύσεως. Βλ. Διακήρυξιν Προέδρου τῆς Συνελεύσεως (πρὸς τὸ πανελλήνιον), 20 Αὐγ. 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 39 (31 Αὐγ. 1832), σελ. 209. Ἐπίσης βλ. Διακήρυξιν τῆς Συνελεύσεως πρὸς τὸ πανελλήνιον, 22 Αὐγ. 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 40 (3 Σεπτ. 1832), σελ. 217-218. Πρβλ. προχείρως Ἀ. Ραγκαβῆ, Ἀπομνημονεύματα, Ἐν Ἀθήναις 1894, τόμ. Α', σελ. 352-355· Ν. Δραγούμη, Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις, Ἐν Ἀθήναις 1925³, τόμ. Α', σελ. 230-231.

4. Ἑγγρ. Ἀντιπρέσβων πρὸς Γραμμ. Ἐξωτερικῶν, 29 Ἰουλ./10 Αὐγ. 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 35 (17 Αὐγ. 1832), σελ. 185 - 186. Πρβλ. Ἑγγρ. Γερουσίας πρὸς Ἀντιπρέσβεις, 363/28 Ἰουλ. 1832, Προσωπ. Ἱστορ. Ἀρχεῖον Ἰ. Βλαχογιάννη, Κυτ. 1, ὑποφάκ. 1828 - 1832, ὡς καὶ Ἑγγρ. τῆς Συνελ. πρὸς τὴν Διοικ. Ἐπιτροπὴν, 5 Αὐγ. 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 35 (17 Αὐγ. 1832), σελ. 186 - 187. Ἐπίσης βλ. Ἀναφορὰν πληρεξουσίων τινῶν πρὸς τὴν Συνέλευσιν, 10 Αὐγ. 1832, Αὐτόθι, φ. 37 (24 Αὐγ. 1832), σελ. 198-199.

σβεων κατέληξαν εἰς ἀπόσπασιν ἐκ μέρους τῶν Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως ἐπισήμου ἀνακοινώσεως κατὰ τὴν 7ην Αὐγούστου 1832, καθ' ἣν τὸ ψήφισμα τῆς Συνελεύσεως περὶ καταργήσεως τῆς Γερουσίας ὑπῆρξεν ἄστοχον καὶ ἀπερίσκεπτον¹. Πρὸς τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ἄμεσος ὑπῆρξεν ἡ ἀντίδρασις τῆς Συνελεύσεως δι' ἀποδοκιμαστικῆς δηλώσεως γενομένης τὴν 10ην τοῦ αὐτοῦ μηνός. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὁμῶς ἡμέραν ἡ Συνέλευσις διελύθη βιαίως, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, καὶ συνεπῶς οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα ἀπέφερεν. Οὕτω ἡ Γερουσία διετηρήθη ἐν ἐνεργείᾳ ἐν τῇ χαώδῃ πολιτικῇ ζωῇ τῆς χώρας κατὰ τὸ δεύτερον ἐξάμηνον τοῦ 1832.

2. Παρὰ τὴν ἐχθρότητα τὴν ὁποῖαν ἔτρεφεν ἡ νέα κυβερνητικὴ πολιτικὴ ὁμάς κατὰ τῆς Γερουσίας, παρέστη ἀνάγκη νὰ παρέμβῃ ἡ τελευταία ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως νομιμοποιήσῃ τὴν λειτουργίαν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ἐναπομεινάντων ἐν Ναυπλίῳ τριῶν μελῶν αὐτῆς, δηλαδὴ διὰ συνθέσεως ἀριθμητικῶς πόρρω ἀπεχούσης τῆς ἀρχικῶς καθορισθείσης κατὰ Μάρτιον τοῦ 1832.

Ἐκ τῶν διορισθέντων τότε μελῶν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Κουντουριώτης εἶχεν ἀποσυρθῇ ἀπὸ τῆς 9ης Σεπτεμβρίου εἰς Ὑδραν², ὁ Δημ. Ὑψηλάντης εἶχεν ἀποβιώσει τὴν 5ην Αὐγούστου, καὶ ὁ Δ. Πλαπούτας μετὰ τοῦ Κ. Μπότσαρη εὕρισκοντο εἰς Μόναχον διὰ τὴν προσφορὰν τοῦ θρόνου εἰς τὸν πρίγκιπα Ὁθωνα³. Οἱ ἀπομείναντες εἰς Ναύπλιον ἦσαν ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὁ Ἀνδρέας Ζαῖμης καὶ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς. Ἡ κατὰ ταῦτα, ἐλλείψει ἀπαρτίας, ἀδυναμία λειτουργίας τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῆς ἀντιγνώμimai, ἡ ἀντίθεσις τῆς πλειοψηφίας πρὸς τὴν Γερουσίαν καὶ ἡ ἔνεκα τῶν λόγων τούτων ἐπίτασις τῆς ἀνωμαλίας εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν κατάστασιν τοῦ τόπου, ἐπέβαλον εἰς τοὺς Γραμματεῖς τῆς Κυβερνήσεως τὴν πρωτοβουλίαν ἀσκήσεως ὑπ' αὐτῶν, ἐν συμβουλίῳ, τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τινὰς ἡμέρας⁴.

1. Μιχ. Γ. Λαμπруνίδου, *Ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Προνοίας καὶ αἱ τρεῖς Μεγάλαι Δυνάμεις*, ἐφ. «Ἀθῆναι», φ. 327, 328, 329 (17, 18, 19 Σεπτ. 1906).

2. Περὶ τῆς διαφωνίας τοῦ Κουντουριώτου πρὸς τὸν Ζαῖμην καὶ τὸν Μεταξᾶν, λόγῳ τῶν διαφορῶν ἀπόψεών του ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦ Συντάγματος καὶ τὴν διατήρησιν τῆς Γερουσίας, ὡς καὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰς Ὑδραν, βλ. Ἐπιστ. Γ. Κουντουριώτου πρὸς τὰ μέλη τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, 9 Σεπτ. 1832, ἐφ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», φ. 13 (15 Ὀκτ. 1832), σελ. 52. Πρβλ. Ἐπιστολὴν Ἀ. Ζαῖμη καὶ Ἀ. Μεταξᾶ πρὸς τὸν Γραμματέα ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Σπ. Τρικούπην, 6 Σεπτ. 1832, *Αὐτόθι*, φ. 14 (22 Ὀκτ. 1832), σελ. 55 - 56.

3. Διάτ. 38/24 Αὐγ. 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 41 (7 Σεπτ. 1832), σελ. 221. Ἀνεχώρησαν διὰ Μόναχον τὴν 23ην Αὐγούστου.

4. Βλ. τὸν Κανονισμὸν συνεδριάσεων καὶ ἐργασιῶν τῶν Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως, 3 Σεπτ. 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 44 (24 Σεπτ. 1832), σελ. 241 - 242. Πρβλ. καὶ

Ἡ ἀνωμαλία ἐπηυξήθη διὰ τῆς μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Γ. Κουντουριώτου ἐκδηλωθείσης διαθέσεως τοῦ Ἀ. Ζαΐμη καὶ Ἀ. Μεταξᾶ ὅπως παραιτηθῶν λόγῳ ἀρνήσεως τοῦ Κωλέττη νὰ δεχθῇ τὴν ἀπαραίτητον πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων τροποποίησιν ὑπὸ τῆς Γερουσίας τοῦ περὶ λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς ψηφίσματος αὐτῆς τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1832. Οἱ Γραμματεῖς τῆς Κυβερνήσεως τότε, ἐνεργοῦντες ἀπὸ κοινοῦ, παρενέβησαν καὶ ἐξέθεσαν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τὴν ἄποψιν ὅτι «εἰς μόνην τὴν βασιλείαν ἀπόκειται σήμερον νὰ δεχθῇ τὴν παραίτησιν ἐνὸς ἢ περισσοτέρων μελῶν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ κάμῃ τὴν ἀντικατάστασιν, καθὼς πάλιν εἰς αὐτὴν ἀπόκειται ν' ἀποφασίσῃ ὀριστικῶς περὶ τῆς Γερουσίας».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐθεώρουν οἱ Γραμματεῖς ὅτι «δύνανται νὰ συγχωνευθῶσιν αἱ ἄλλως δυσκολοσυμβίβαστοι δύο ἀρχαί, αἱ ὅποῖαι διαιροῦσι τὰς γνώμας τῶν μελῶν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, διότι διαφυλάττον ἐκάτερον τῶν μερῶν τὸ φρόνημά του ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Γερουσίας, δέχεται ὡς πηγὴν τῆς νομιμότητος τῶν ἐργασιῶν τοῦ τὴν ρητὴν διαταγὴν τοῦ πατρὸς καὶ ἐπιτρόπου τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος». Προέτειναν, λοιπόν, ἀναμονὴν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας¹.

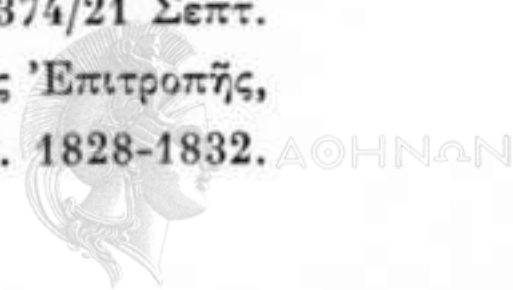
Φαίνεται ὅτι ἡ ἄποψις τῶν Γραμματέων ἐπεκράτησε καὶ ὁ Ζαΐμης μετὰ τοῦ Μεταξᾶ ἐγκατέλειψαν τὴν σκέψιν παραιτήσεώς των, ἡ ὁποία θὰ παρέδιδεν ὅλην τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν φιλόδοξον Κωλέττην. Ἐκκρεμές, ὅμως, παρέμεινε πάλιν τὸ θέμα τῆς νομιμοποιήσεως τῆς λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν περιορισμένην αὐτῆς σύνθεσιν. Παρέστη, ὡς ἐκ τούτου, ἀνάγκη ἐπεμβάσεως τῆς Γερουσίας, δοθέντος ἄλλωστε ὅτι αὕτη εἶχε συγκροτήσῃ τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Αὐγ. Καποδιστρίου καὶ εἶχεν ὀρίσει τὰς ἀρμοδιότητας καὶ τὸν κανονισμὸν λειτουργίας τῆς κυβερνητικῆς ταύτης ἀρχῆς.

Κατ' ἀνάγκην, λοιπόν, ἡ ἄλλως ἀμφισβητουμένη Γερουσία ἐξέδωκε τὸ ὑπ' ἀριθμ. 373 τῆς 21ης Σεπτεμβρίου 1832 ψήφισμα αὐτῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνέθεσε τὴν προσωρινὴν ἄσκησιν τῆς ἐκτελεστικῆς λειτουργίας εἰς τὰ ἐναπομείναντα ἐν Ναυπλίῳ τρία μέλη τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος². Ταῦτοχρόνως προέβη

Κ. Ἀμάντου, «Τὰ πρῶτα πρακτικὰ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Γραμματέων (1832)», *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, τόμ. 6 (1931), σελ. 438 - 457.

1. Βλ. σχετικῶς τὴν Ἀναφορὰν τῶν Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Διοικ. Ἐπιτροπὴν, 16 Σεπτ. 1832, *Προσωπ. Ἱστορ. Ἀρχεῖον Ἱ. Βλαχογιάννη*, Κυτ. 1, ὑποφάκ. 1828 - 1832.

2. Ἐφ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», φ. 18 - 19 (18 Νοεμβρ. 1832), σελ. 70. Βλ. καὶ τὴν δι' ἰδίου ἐγγράφου κοινοποίησιν τοῦ ψηφίσματος εἰς τὰ ὀρισθέντα τρία μέλη, 374/21 Σεπτ. 1832, *Αὐτόθι*, σελ. 75, ὡς καὶ τὸν νέον Κανονισμὸν Συνεδριάσεων τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, 501/28 Σεπτ. 1832, *Προσωπ. Ἱστορ. Ἀρχεῖον Ἱ. Βλαχογιάννη*, Κυτ. 1, ὑποφάκ. 1828-1832.

εἰς τὴν ἐκδοσιν διακηρύξεως πρὸς τὸν ἐλληνικὸν λαόν, ἀναλύσασα δι' αὐτῆς τὰς ἀνάγκας ἀναθέσεως τῆς ἐξουσίας εἰς τοὺς ἐν λόγῳ τρεῖς πολιτικούς ἄνδρας¹. Διὰ τὸ ἀνωτέρω ψήφισμα ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι εἶχε συμφωνηθῇ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Γερουσίας νὰ μὴ δημοσιευθῇ. Ἡ συμφωνία ὁμῶς παρεβιάσθη καὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐδημοσιεύθη διὰ τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐτοιχοκολλήθη ἐν Ναυπλίῳ. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ τελευταία γενικῶς ἀναγνωριζομένη ὡς νόμιμος πρᾶξις τῆς Γερουσίας, τὴν ὁποίαν ὁμῶς οἱ Γάλλοι ἐθεώρησαν ὡς σκοποῦσαν εἰς τὴν μείωσιν τῆς ἀποκλειστικῆς, ὡς ἐπεθύμουν, ἰσχύος τοῦ φίλου των Κωλέττη. Ἐνεκα τούτου ἔσχισαν τὸ τοιχοκολληθὲν ψήφισμα τῆς Γερουσίας καὶ ἐφυλάκισαν ἐπὶ δῖωρον τὸν Πρόεδρον αὐτῆς Δ. Τσαμαδόν². Τὰ ἀνωτέρω συμβάντα ὠδήγησαν εἰς πλήρη ρῆξιν.

Κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Βρεταννοῦ ἀντιπρέσβεως Ed. Dawkins παρασχεθείσας εἰς τὴν Κυβέρνησιν του πληροφορίας, ἀληθῆς ἀφορμὴ τῆς ρήξεως ὑπῆρξεν ἡ φήμη ὅτι ἀνεβάλλετο πρὸς τὸ παρὸν ἡ ἀναχώρησις τῆς Ἀντιβασιλείας ἐκ Μονάχου καὶ συνεπῶς παρείχοντο περιθώρια δι' ἐνεργείας πολιτικῆς ἐπικρατήσεως. Ἡ φήμη αὕτη ἐβεβαιώθη εἰς ἐπιστολὴν τοῦ τέως Γραμματέως τῆς Δικαιοσύνης Μιχαὴλ Σικελιανοῦ πρὸς τὸν εὐρισκόμενον εἰς Ἀστρος Κολοκοτρώνην, γραφεῖσαν κατ' ἔμπνευσιν καὶ πληροφορίας τοῦ Ρώσου ἀντιναυάρχου Πέτρου Ricord, Διοικητοῦ τοῦ ρωσικοῦ στόλου τῆς Μεσογείου³.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν, ἡ ὁποία ἐκοινολογήθη εὐρέως εἰς τὸ Ἀστρος, ἀνεφέρετο, ὡς γνώμη τοῦ Ricord, ἡ σύστασις ὅπως ἡ Γερουσία ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἐκ Ναυπλίου, κηρύξῃ ἑκπτωτον τὴν τριμελῆ Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἀναδείξῃ διάδοχον ταύτης. Ὁ Σικελιανὸς προέτεινε νὰ ἐκλεγῇ ὡς πρόεδρος τῆς νέας κυβερνήσεως αὐτὸς ὁ Ricord, ἐξέφραζε δὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οὗτος θὰ ἐδέχετο τὸ ἐν λόγῳ ἀξίωμα καὶ ἐπὶ πλέον θὰ ἐνίσχυεν οἰκονομικῶς τὸ νέον καθεστῶς.

Αἱ συμβουλαι τοῦ Σικελιανοῦ, κατὰ τὸν Dawkins, ἠκολουθήθησαν κατὰ γράμμα.

1. Διακήρυξις τῆς Γερουσίας πρὸς τοὺς Ἕλληνας, 376/21 Σεπτ. 1832, ἐφ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», φ. 18-19 (18 Νοεμβρ. 1832), σελ. 70-75.

2. Ἐγγρ. τῆς Γερουσίας πρὸς τοὺς Ἀντιπρέσβεις, 378/20 Ὀκτ. 1832, καὶ Ἐγγρ. τῆς Γερουσίας πρὸς τὴν Διοικ. Ἐπιτροπὴν, 379/20 Ὀκτ. 1832, ἐφ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», φ. 18-19 (18 Νοεμβρ. 1832), σελ. 75.

3. Βλ. σχετ. Ἐκθεσιν τοῦ Βρεταννοῦ Ἀντιπρέσβεως Ed. Dawkins πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποκόμητα Palmerston, 64/5 Δεκ. 1832 (ν. ἡμ.), Public Record Office, Foreign Office 32/31, folio 200-205. Βλ. καὶ μικροταινίαν εἰς Κέντρον Ἑρεῦνης Ἱστορίας Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Τὴν νύκτα τῆς 8ης Νοεμβρίου, χάρις εἰς βοήθειαν παρασχεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ρωσικοῦ στόλου, ἐπτά γερουσιασταὶ καὶ ὁ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης» Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς μετὰ τοῦ τυπογραφείου αὐτῆς, μετεκινήθησαν μυστικῶς εἰς Ἄστρος, δι' οὓς λόγους ἐν δημοσιευθείσῃ εἰδικῇ διακηρύξει ἀνέπτυξαν¹.

Ἐν Ἀστρεὶ οἱ γερουσιασταὶ οὗτοι ἐπεδίωξαν τὴν ἀνάδειξιν προσωρινοῦ προέδρου τῆς κυβερνήσεως. Ὡς ὑποψήφιοι προετάθησαν ὁ Βαυαρὸς πρίγκιψ de Wrede καὶ ὁ ἀντιναύαρχος Πέτρος Ricord². Σημειωτέον ἐν προκειμένῳ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Dawkins, ἡ πολιτογράφησις τοῦ Ricord ὡς Ἑλληνοῦ πολίτου πρό τινων μηνῶν, δυνάμει ψηφίσματος τῆς Ε' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, συνεδέετο μὲ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐν καιρῷ τῷ δέοντι. Δοθέντος ὅμως ὅτι ὁ Ρῶσος ἀντιπρέσβυς βαρῶνος de Rückman ὄχι μόνον δὲν ἐνίσχυσε τὰς τοιαύτας πιθανὰς προθέσεις τοῦ Ricord, ἀλλ' ὑπῆρξε καὶ κατηγορηματικῶς ἀντίθετος αὐτῶν, κατὰ τὴν γενομένην ψηφοφορίαν ἐπλειοψήφισεν ὁ πρίγκιψ de Wrede. Ἡ ἐν λόγω κατ' ἀρχὴν ἀπόφασις τελικῶς δὲν προωθήθη καὶ κατὰ τὰς πληροφορίας πάντοτε τοῦ Dawkins ἐτέθη κατὰ μέρος (*the question was adjourned*)³. Ὁ Ricord μάλιστα ἐπετιμήθη αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Rückman, ἀπειλήσαντος ἀναφορὰν τῶν διαδραματισθέντων πρὸς τὴν ρωσικὴν κυβέρνησιν εἰς Πετρούπολιν⁴.

Ἀντιθέτως, κατὰ πληροφορίαν τοῦ Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ, ὑποκινητῆς τῆς ἀποπείρας ἐκλογῆς τοῦ Ricord ὑπῆρξεν ὁ γνωστὸς Ἰταλὸς κόμης Ἀλερῖνος Πάλμα, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ρωσοφίλων γερουσιαστῶν Γ. Αἰνιᾶνος καὶ Δ. Περρούκα⁵. Ὁ Παπαδόπουλος γράφει ὅτι μόνος ὑποψήφιος ὑπῆρξεν ὁ Ricord,

1. Διακήρυξις τῆς Γερουσίας πρὸς τοὺς Ἑλληνας, 383/10 Νοεμβρ. 1832, ἐφ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», φ. 18-19 (18 Νοεμβρ. 1832), σελ. 69-70. Πρβλ. Ἑγγρ. τῆς Γερουσίας πρὸς τοὺς Ἀντιπρέσβεις, 384/11 Νοεμβρ. 1832, ΓΑΚ, Ἀρχ. Βλαχογιάννη, Γεν. Γραμμ. Φ. 100. Πρόσθετες Ἑγγρ. Ἀ. Ζαῖμη καὶ Ἀ. Μεταξᾶ πρὸς τοὺς φυγόντας γερουσιαστάς, 2 Δεκ. 1832, ἐφ. «Ἐθνικὴ Ἐφημερίς», φ. 58 (7 Δεκ. 1832), σελ. 299-300, καὶ Ἀπάντησιν τῆς Γερουσίας, 406/13 Δεκ. 1832, ἐφ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», φ. 22 (13 Δεκ. 1832), σελ. 88.

2. Βλ. ἄνωτ. σελ. 54, σημ. 3.

3. Βλ. ἄνωτ. σελ. 54, σημ. 3.

4. Βλ. ἄνωτ. σελ. 54, σημ. 3. Πρβλ. ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἑτέραν Ἐκθεσιν τοῦ Βρεταννοῦ, Ἀντιπρέσβεως Ed. Dawkins πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποκόμῃτα Palmerston 65/29 Δεκ. 1832 (ν. ἡμ), Public Record Office, Foreign Office 32/31, folio 213-215. Βλ. καὶ μικροταινίαν εἰς Κέντρον Ἑρεῦνης Ἱστορίας Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

5. Περὶ τῆς ἀποτολμηθείσης ἐκλογῆς βλ. ἐκτὸς τῶν γενικωτέρων ἐργασιῶν καὶ ἐν Ἀνδρ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, «Ὁ Ἀντιναύαρχος Ρῶσος Ρίκορδ, ὑποψήφιος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος», Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον, 3 (1863), σελ. 153-158. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο

ἀλλ' ὅτι οὗτος λόγῳ τῶν τεθέντων αὐτῷ βαρέων ὅρων οἰκονομικῆς συνδρομῆς, ἀπεποιήθη τὴν ἐκλογὴν ὡς «θεωρουμένην ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις μὴ πραγματοποιήσιμον».

3. Ἐξ Ἀστρους οἱ γερουσιασταί, αὐξηθέντες κατ' ἀριθμὸν εἰς δέκα, μετεκινήθησαν «χάριν ἀσφαλείας» εἰς τὴν πιστὴν εἰς τὴν μνήμην τοῦ Κυβερνήτου νῆσον τῶν Σπετσῶν (22 Νοεμβρίου), ἐπιδιώκοντες ἐκεῖθεν νὰ ὑποδεχθοῦν πρῶτοι τὴν μέλλουσαν νὰ ἀφίχθῃ Ἀντιβασιλείαν¹. Τὴν ὁμάδα τῶν, οὕτως εἰπεῖν, φυγάδων ἀπετέλουν οἱ Δ. Τσαμαδός, Ἀ. Ἀνδροῦτσος, Γ. Αἰνιάν, Γ.Μ. Ἀντωνόπουλος, Ἰ. Γενοβέλης, Ἰ. Καραπάυλος, Γ. Μαυρογένης, Γ. Μαυρομάτης, Δ. Περρούκας, Ἀν. Χαραλάμπης. Ὁ Γραμματεὺς Π. Βάρβογλης εἶχε προηγηθῇ κατὰ δύο ἡμέρας τῶν γερουσιαστῶν καὶ ἐκ Σπετσῶν ἐκάλει αὐτούς, ἀμφιταλαντευομένους, νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς τὴν νῆσον². Ἐν Σπέτσαις, οἱ γερουσιασταί, ἐνεργήσαντες ὡς σῶμα, φέρεται ὅτι διώρισαν νέαν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν³. Κατ' οὐσίαν ὅμως οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἥσκησαν οὐδ' αὐτοί, οὐδ' ἡ φερομένη ὡς ἐκλεγείσα νέα Ἐπιτροπὴ⁴.

4. Αἱ πράξεις αὗται τῆς Γερουσίας δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς αὐτόχρημα ἐπαναστατικά, διότι ἀπὸ τῆς 20ης Ὀκτωβρίου 1832 (ν. ἡμ.) εἶχεν ἐκδοθῇ ἐν Μονάχῳ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀντιβασιλείας βασιλικὸν διάταγμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίσθη ἡ ἐξαμελὴς τότε Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ ὡς τοιαύτη τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, διαταχθεῖσα ὅπως συνεχίσῃ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως νὰ διοικῇ τὴν χώραν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς ἐν ὀνόματι αὐτοῦ⁵. Ἐν συνεχείᾳ καὶ κατ' ἐφαρμογὴν «βασιλικῆς διαταγῆς» τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου/11ης Νοεμβρίου 1832, ἐξεδόθη ἐν Ναυπλίῳ τὴν 13ην Δεκεμβρίου διάταγμα τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ὠρίσθη ὅτι: «α'. Ὁ τίτλος τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ λοιποῦ τροπολογεῖται ὡς ἀκολούθως: «Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Βασιλείου τῆς

ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Γ. - Α. Μάουρερ, *Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς* (μετάφρ. Χρ. Πράτσια καὶ Εὐστ. Καραστάθη), τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1943, σελ. 363 - 364. Περὶ τοῦ Ricord βλ. βιογραφικὰς σημειώσεις εἰς τὸ *Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον*, 7 (1867), σελ. 392 - 393.

1. Εἶδησις εἰς ἐφ. «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης», φ. 20 (1 Δεκ. 1832), σελ. 77.

2. Ν. Δραγούμης, *Ἱστορικαὶ Ἀναμνήσεις*, τόμ. Α', σελ. 232. Ὁ Π. Βάρβογλης εἶχε φθάσει εἰς Σπέτσας τὴν 20ὴν Νοεμβρίου. Πρβλ. καὶ Ἐπιστολὴν τοῦ Γραμματέως τῆς Γερουσίας Π. Βάρβογλη πρὸς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς Δ. Τσαμαδόν, Σπέτσαι 21 Νοεμβρ. 1832, ΓΑΚ, Ἀρχ. Βλαχογιάννη, Γεν. Γραμμ. Φ. 100.

3. Κατὰ τὸν Ν. Δραγούμην ἐξελέγησαν ἑπτὰ ὀπλαρχηγοί, μεθ' ὧν καὶ ὁ Κολοκοτρώνης, ὡς μέλη τῆς νέας Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς (Αὐτόθι).

4. Τὸ λεπτομερὲς ἱστορικὸν τῶν ἐνεργειῶν τῆς Γερουσίας καὶ γενικώτερον τὰ τῆς λειτουργίας αὐτῆς, θὰ ἀναπτύξωμεν ἐκτεταμένως εἰς τὸν τέταρτον τόμον τῆς συγγραφῆς ἡμῶν: *Ἡ Διοικητικὴ Ὁργάνωσις τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, 1827 - 1833, Δ' 1831-1833*.

5. Βασ. Διάτ. τῆς 20ης Ὀκτ. 1832 (ν. ἡμ.), ΓΑΚ, Ἀρχεῖον Ὁθωνος, Β Π (β), 9. ΑΘΗΝΑΝ

‘Ελλάδος». β’. ‘Η σφραγίς τῆς Κυβερνήσεως διαμένει ἡ αὐτὴ μέχρι τῆς εὐτυχοῦς ἀφίξεως τῆς ‘Αντιβασιλείας...»¹. Αἱ ἀποφάσεις καὶ διαταγαὶ τῆς Διοικητικῆς ‘Επιτροπῆς ἤρχισαν ἔκτοτε νὰ ἐκδίδωνται ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον.

Πρὸς δικαιολόγησιν τῶν πράξεων τῆς Γερουσίας δύναται ἴσως νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὸ πρῶτον βασ. διάταγμα διεξεπεραιώθη μόλις τὴν 12ην Δεκεμβρίου 1832 (ν.ῆμ.) καὶ συνεπῶς κατὰ Νοέμβριον καὶ ἀρχὰς Δεκεμβρίου οἱ γερουσιασταὶ δὲν εἶχον γνῶσιν αὐτοῦ. ‘Εν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει εἶχεν ἐκδοθῇ τὴν 27ην ‘Ιουλίου 1832 τὸ ὑπ’ ἀριθμ. Β’ Ψήφισμα τῆς Δ’ κατὰ συνέχειαν ‘Εθνικῆς Συνελεύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο ἡ ὑπὸ τῶν Προστατίδων Δυνάμεων, κατ’ ἐξουσιοδότησιν τοῦ ‘Ελληνικοῦ ‘Εθνους, ἐκλογή τοῦ πρίγκιπος ‘Οθωνος τῆς Βαυαρίας ὡς βασιλέως τῆς ‘Ελλάδος καὶ ἐπομένως ἦτο ἀκατανόητος ἡ δι’ οἷονδήποτε λόγον ἐκλογή ἄλλου τινὸς ὡς προσωρινοῦ κυβερνήτου.

Τὸ τέλος τῆς Γερουσίας ὑπῆρξε πλήρως ἄδοξον. Διὰ λόγους ἀναγομένους εἰς πολιτικὴν ἴσης μεταχειρίσεως καὶ δὴ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἐμφανίσεως προσεταιρισμοῦ τῶν κομμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκρύπτοντο ὀπισθεν τόσον τῆς τυπικῶς ὑφισταμένης Γερουσίας (ρωσικόν), ὅσον καὶ τῆς ἀναστάσης ἐκ τῆς νεκροφανείας τῆς Δ’ ‘Εθνικῆς Συνελεύσεως (ἀγγλικόν καὶ γαλλικόν), τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς ‘Αντιβασιλείας δὲν ἐδέχθησαν τὰς ἀντιπροσωπείας ἀμφοτέρων τῶν σωμάτων, αἱ ὁποῖαι ἐζήτησαν νὰ παρουσιασθοῦν ἐνώπιον τοῦ ἀφιχθέντος βασιλέως.

Τὸ Συμβούλιον τῆς ‘Αντιβασιλείας ἠθέλησε δι’ αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ καταδείξῃ ὅτι οὐδὲν τῶν μέχρι τότε ἀντιμαχομένων σωμάτων ἀνεγνωρίζετο καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως ἤρχιζε νέα περίοδος πολιτικῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας².

‘Η νομικὴ φύσις τῆς δημοσιεύσεως τῶν ψηφισμάτων

1. ‘Ως καὶ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ‘Ελληνικῆς Πολιτείας, τὸ νομικὸν ἀξίωμα *lex non obligat nisi rite promulgata* δὲν εἶχεν ἰσχὺν προκειμένου περὶ τῶν κυβερνητικῶν ψηφισμάτων. ‘Η ἰσχὺς αὐτῶν ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς των ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου.

1. Διάτ. 696/13 Δεκ. 1832, Προσωπ. ‘Ιστορ. ‘Αρχεῖον ‘Ι. Βλαχογιάννη, Κυτ. 1, ὑποφάκ. 1828 - 1832.

2. Γ. - Α. Μάουρερ, ‘Ο ‘Ελληνικὸς Λαός, τόμ. Β’, ‘Εν ‘Αθήναις 1943, σελ. 59 - 60. Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ ἐπισήμῳ προγράμματι ὑποδοχῆς τοῦ Βασιλέως ‘Οθωνος, οὐδὲ καὶ μνημονεύονται μεταξὺ τῶν διαφόρων δημοσίων ἀρχῶν ἐκπρόσωποι τῶν δύο σωμάτων. Περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἐν γένει διοικήσεως τῆς χώρας κατὰ τὸν ‘Ιανουάριον τοῦ 1833, βλ. Γ. Δ. Δημακοπούλου, ‘‘Η ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς ‘Ελλάδος κατὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ ‘Οθωνος’’, Μνημοσύνη, τόμ. Γ’ (1970 - 1971), σελ. 271 - 327.

2. Βεβαίως τὸ Σύνταγμα τῆς Τροιζῆνος εἰσήγαγε διὰ τοῦ ἄρθρου 73 τὴν συστατικὴν ἔννοιαν τῆς δημοσιεύσεως, ἀλλὰ διὰ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ προβλεπομένους νόμους, χωρὶς νὰ προσδιορίζεται καὶ τὸ διὰ ταύτην ἀρμόδιον ὄργανον.

Ἡ διάταξις αὕτη, συνεπῶς, οὐδεμίαν ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἐφαρμογὴν ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἐκδοσις καὶ ἰσχὺς ἀπέρρεεν ἀμέσως ἐκ τοῦ Νόμου ὑπ' ἀριθμ. ΝΗ', τοῦ Ψηφίσματος ὑπ' ἀριθμ. Β' τῆς Δ' ἐν Ἀργεὶ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ τῶν Κυβ. Ψηφισμάτων ὑπ' ἀριθμ. Α' τοῦ 1828 καὶ ΛΔ' τοῦ 1829.

3. Κατὰ ταῦτα τεκμαίρεται ὅτι ἡ δημοσίευσις τῶν ψηφισμάτων, ἥτις ἄλλωστε οὐδὲ κἂν διετάσσετο εἰς πλείστας περιπτώσεις, εἶχεν ἀπλῶς δηλωτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐπεδίωκε νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἰς τοὺς πολίτας καὶ τὰς ὑπηρεσίας κατὰ τὸν ταχύτερον τρόπον.

Ὁ σκοπὸς αὐτὸς τῆς δημοσιεύσεως, τῆς ἐνημερώσεως δηλαδὴ τοῦ κοινοῦ, ὑπεβοηθεῖτο, ὥς καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην χρονικὴν περίοδον, διὰ τῆς τοιχοκολλήσεως ἀντιτύπων τῶν ψηφισμάτων εἰς πολυσύχναστα μέρη.

4. Ἡ διὰ τοῦ τύπου δημοσίευσις τῶν ψηφισμάτων ἐγένετο εἰς τὴν ἐπίσημον «Γενικὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος» καὶ τὴν διάδοχον αὐτῆς «Ἐθνικὴν Ἐφημερίδα». Ἐκτὸς αὐτῶν ἐκυκλοφοροῦντο καὶ ἄλλαι ἐφημερίδες, ὡς αἱ ξενόγλωσσοι «L'Abeille Grecque» ἐν Ὑδρα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐν Αἰγίνῃ, «Courrier d'Orient» ἐν Πάτραις καὶ ἀκολούθως ἐν Αἰγίνῃ, «Le Courrier de la Grèce» ἐν Αἰγίνῃ, «Le Moniteur Grec» ἐν Ναυπλίῳ. Ἐπίσης ἡ «Ἀνεξάρτητος Ἐφημερίς τῆς Ἑλλάδος» ἐν Ὑδρα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐν Αἰγίνῃ, «Ὁ Ἀπόλλων» ἐν Ὑδρα, «Ὁ Ἑλληνικὸς Καθρέπτης» ἐν Ναυπλίῳ, Ἀστρεὶ καὶ Σπέτσαις, εἰς δύο γλῶσσας, ἐλληνικὴν καὶ γαλλικὴν¹.

Εἰς τὴν «Γενικὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος» καὶ τὴν «Ἐθνικὴν Ἐφημερίδα» δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἅπαντα τὰ ψηφίσματα τῆς περιόδου 1829 - 1832. Ἐπίσης δὲν ἐδημοσιεύθησαν κείμενα συνημμένα εἰς ψηφίσματά τινα ὑπὸ μορφήν παραρτημάτων. Διὰ τοῦτο ἡ ἐνταῦθα ἀναδημοσίευσις τῶν ἐν λόγῳ παραρτημάτων γίνεται ἐξ ἄλλων πηγῶν².

1. Περὶ τῶν ἐφημερίδων τοῦ Ἀγῶνος βλ. γενικῶς τὴν πλέον πρόσφατον σχετικὴν ἐκδοσιν Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου, *Φρούρια Ἐλευθερίας. Ὁ ἐλληνικὸς τύπος πρὸ καὶ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21*, Ἐν Ἀθήναις 1971. Πρβλ. καὶ Γ. Δ. Δημακοπούλου *Ἡ Διοικητικὴ Ὁργάνωσις κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, 1821 - 1827*, Ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. 19 - 23.

2. Ἰδιαιτέρας εὐχαριστίας ἀπευθύνω πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Βουλῆς, τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, τὴν Εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν ἀρχείων Ἰ. Βλαχογιάννη, τὸ Κέντρον Ἑρεῦνης Ἱστορίας Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τὸ Βρετανικὸν Public Record Office (Ὑπηρεσίαν Κρατικῶν Ἀρχείων) διὰ τὰ παρασχεθέντα μοι ἀρχεὶα καὶ πληροφορίας.

ΤΡΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ ΤΩΝ ΨΗΦΙΣΜΑΤΩΝ

Ἡ ἐπιδίωξις τῆς παρούσης ἐκδόσεως νὰ παρουσιάσῃ ἐν σώματι μέρος τῶν ἐκδοθέντων κατὰ τὰ ἔτη 1829 - 1832 κυβερνητικῶν ψηφισμάτων καὶ ἡ κατ' ἐξοχὴν νομικὴ σημασία τῶν δημοσιευομένων κειμένων δὲν καθιστοῦν ἀπαραίτητον τὴν διπλῆν, διπλωματικὴν καὶ φιλολογικὴν, παρουσίαν αὐτῶν.

Τὰ δημοσιευόμενα κείμενα τῶν ψηφισμάτων καὶ τινων ἐκτελεστικῶν αὐτῶν διαταγμάτων περιέχουν πλείστας ἀσυνταξίας καὶ ἀνορθογραφίας, ὡς καὶ γλωσσικοὺς ἰδιωματισμοὺς, συνήθεις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Κατὰ τὴν ἐκδοσιν προέβην εἰς διόρθωσιν τῶν ὀρθογραφικῶν λαθῶν καὶ τῆς στίξεως, ἵνα τὰ κείμενα καταστοῦν νοητὰ καὶ σαφῆς ἡ βούλησις τοῦ νομοθέτου. Ἀνεπτύχθησαν προσέτι σιωπηρῶς βραχυγραφίαι καὶ συντμήσεις.

Τὸν γραμματικὸν τύπον καὶ τὸ ὕφος τῶν κειμένων ἐσεβάσθην ἀπολύτως.

Πᾶσα προσθήκη γενομένη ὑπ' ἐμοῦ ἐτέθη ἐντὸς < >, πᾶσα δὲ ἀφαίρεσις ἐντὸς [].